

ПОРТФОЛІО КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ДЛЯ КУЛЬТУРИ ДЕМОКРАТІЇ ЯК СКЛАДОВА ШКІЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА

Биков В. Ю.¹, Гуржій А. М.², Зайчук В. О.³,
Карташова Л. А.⁴, Іванюк І. В.⁵, Овчарук О. В.⁶
^{1,2,5,6} Інститут інформаційних технологій і засобів навчання
Національної академії педагогічних наук України,
Київ 04060, вул. М. Берлінського, 9, 02100, Київ, Україна;
⁴ Державний заклад вищої освіти «Університет менеджменту освіти»
Національної академії педагогічних наук України,
вул. Січових стрільців, 52-А, Київ, Україна;
³ National Pedagogical Dragomanov University,
01601, Україна, Київ, вул. Пирогова;
E-mail: ¹valbykov@gmail.com, ²gam@naps.gov.ua, ³zaichuk@gmail.com,
⁴lkartashova@ua.fm, ⁵irinaivanyuk72@gmail.com, ⁶oks.ovch@hotmail.com

Освіта для демократичного громадянства та освіта в галузі прав людини є провідним напрямом діяльності Ради Європи, що поширюється на всі країни-члени. На конференції 11–12 квітня 2016 р. у Брюсселі під назвою «Забезпечуємо демократію через освіту» було обговорено та прийнято Комітетом міністрів Ради Європи план дій, згідно з яким Рада Європи запропонувала розроблену протягом 2014–2016 рр. Довідкову рамку компетентностей для культури демократії (Reference Framework of Competences for Democratic Culture – RFCDC), що базується на принципах РЄ та спрямована на впровадження освіти для демократичного громадянства на національному, європейському та глобальному рівнях у різних країнах [1]. Акцент на культуру демократії у контексті діяльності Ради Європи зроблено на основі низки міжнародних документів, що стосуються поваги до культур та культурного різноманіття, демократичних цінностей та ролі освітніх інститутів у підтримці цих цінностей. Стратегічні документи з цього напрямку підкреслюють те, що культури демократії потрібно навчати, її необхідно стимулювати та підтримувати з боку урядів, освітніх установ та країн на всіх рівнях. Особливо важливо формувати таку культуру у шкільному середовищі.

Дослідники, які працюють над тематикою культури демократії та освіти для демократичного громадянства (Р. Голлоб, Т. Хаддлестон, П. Крапф, Д. Роу, В. Таельман та ін.), пропонують низку навчальних матеріалів для вчителів та учнів, що можуть бути використані під час викладання різних предметів та у позакласній роботі [2].

З останніх розробок, що пропонує Рада Європи, слід виокремити «Портфоліо компетентностей для культури демократії». Це на-

вчально-методичні матеріали у двох версіях – для учнів віком до 10–11 років та стандартну версію для учнів, старших 10–11 років [4; 3]. Портфоліо було розроблене експертами Ради Європи з метою підтримки процесу впровадження Довідкової рамки компетентностей для культури демократії у школі.

Учням пропонується створювати портфоліо, де будуть накопичуватись документи (записи, тексти, зображення), що демонструють, як саме учні застосовують свої компетентності для культури демократії в різних ситуаціях у школі та поза нею. Воно допомагає учням критично розмірковувати, як розвиваються їхні компетентності й те, як вони будуть розвивати їх надалі. Накопичені матеріали у портфоліо можуть бути використані для освітніх цілей для подальшого розвитку компетентностей для культури демократії або для їх оцінювання. При цьому оцінювання має сприйматись як відслідковування прогресу без виставлення конкретних оцінок, а лише для того, щоб сприяти подальшому розвитку та використанню набутих компетентностей для культури демократії у житті (див. рис. 1) [4].

Як було зазначено, існує дві версії портфоліо: для молодших школярів (діти до 10–11 років) і стандартна версія (діти від 10–11 років). Кожна версія супроводжується методичним вказівками для вчителів. Обидві версії портфоліо успішно пілотовані вчителями у низці країн РЄ.

Дві версії надають модель самого портфоліо та опитувальник зворотного зв'язку. Розглянемо детальніше, що саме експерти РЄ вкладають у цю модель (шаблон). Блок-схема портфоліо для учнів доступні англійською мовою, усі ці матеріали можуть бути перекладені та використані вчителями та учнями їхньою рідною мовою. Вчителі також можуть вільно адаптувати та змінювати запропонований зміст портфоліо, щоб адаптувати його до власної системи освіти та потреб на основі власних професійних суджень. Однак, при внесенні змін у портфоліо потрібно враховувати такі два важливі аспекти:

- наявність відповідної документації щодо застосування компетентностей учнів у школі та позакласній діяльності;
- наявність критичних роздумів учнів про застосування компетентностей для культури демократії.

Матеріали, представлені у методичних матеріалах щодо створення портфоліо, містять:

- шаблон, призначений для відображення загальної структури портфоліо у порівняно простому форматі;
- керівництво для вчителів, що пояснює, як викладачі можуть допомогти учням скласти портфоліо та наповнювати його постійно.

Рис. 1. Блок-схема моделі портфоліо компетентностей для культури демократії РС

Портфоліо може бути складене у традиційному друкованому вигляді (наприклад, за допомогою підшивок, папок або файлів) або реалізоване в цифровому вигляді.

Електронне портфоліо має низку переваг, а саме:

- дає учням змогу проявляти творчість у тому, як вони складають, упорядковують портфоліо та надавати перехресні посилання на зміст використаних матеріалів;
- дає можливість збирати та зберігати відео, аудіозаписи та цифрові зображення, інші електронні ресурси.

Вибір між друкованою та цифровою версіями портфоліо має здійснюватись вчителями та учнями відповідно до конкретних обставин, можливостей і потреб. Учителі, які використовують портфоліо, можуть обмінюватись своїм досвідом і спілкуватись (надавати відгуки) з авторами портфоліо. Інтернет-форма, за допомогою якої можна надати цей відгук, доступна на вебсторінці «Портфоліо» Ради Європи RFCDC: <https://www.coe.int/en/web/reference-framework-of-competences-for-democratic-culture/portfolios>. Методичні матеріали для вчителів Ради Європи, що покроково пояснюють, яким чином вчителі можуть сприяти укладанню портфоліо учнів щодо культури демократії, розміщені на сторінці за посиланням – <https://rm.coe.int/prems-003121-portfolio-cdc-young/1680a256b0>.

Педагогічні підходи, запропоновані РС, можуть бути застосовані не лише для формування культури демократії, вони сприяють створенню сприятливого та безпечного навчального середовища та допомагають знайти способи вирішення ситуацій, що пов'язані з насильством, дискримінацією та порушенням демократичних принципів співіснування. Вчителі можуть також підвищити свою обізнаність про будь-які упередження та стереотипи й визначити, що насправді вони здійснюють у цьому напрямі, що планують і що не роблять насправді, а лише декларують. Тобто вчителі можуть:

- оцінити свій рівень обізнаності з питань формування культури демократії;
- визначити, що вони можуть зробити та досі не зробили у напрямі формування ККД;
- сфокусуватись, що можна зробити краще, ніж було дотепер.

Для того, щоб вчителі окреслили свої можливості для роботи з учнями над портфоліо та організували свою роботу з питань формування в учнів компетентностей для культури демократії, пропонуємо розроблену під час проведення низки семінарів для вчителів коротку анкету (табл. 1). Зміст запитань пов'язаний з тематикою освіти для демократичного громадянства, а відповіді, які нададуть вчителі, окреслять їхнє ставлення до організації освіти для демократичного громадянства у школі.

**Анкета для вчителя щодо ставлення і стану формування ККД
у їхній практичній роботі**

Запитання до вчителя.
Подані запитання можуть допомогти вчителю в тому, як організувати навчальний процес з формування і компетентностей для культури демократії
1. Наскільки, на вашу думку, ваше викладання сприяє тому, що учні стають активними громадянами / поважають права людини?
2. Як часто ваші учні мають можливість висловлювати власні ідеї / вислуховувати різні погляди, обговорювати їхні відмінності в класі?
3. Як часто питання, що стосуються прав людини, демократичного громадянства, справедливості, рівності чи верховенства права, порушуються на уроках (заняттях), які ви викладаєте?
4. Як ваша поточна практика сприяє розвитку інтелектуального, особистого та соціального потенціалу, що дає змогу учням бути активними громадяни?
5. Яким чином ви надаєте час і можливість учням для роботи один з одним, щоб зміцнити своє розуміння, а також відпрацьовувати соціальні навички, сприяючи тим самим як індивідуальним, так і соціальним процесам та результатам?
6. Як часто ви включаєте у свою роботу практичну діяльність та чи використовуєте підходи на основі досвіду?
7. Наскільки ефективно ви застосовуєте попередній досвід ваших учнів у вашій практиці навчальної діяльності?

Педагогічні підходи та методи формування культури демократії, а також робота над створенням портфоліо заохочують учнів активно брати участь у випробуваннях, різноманітних дослідженнях та відкриттях, аналізі, порівнянні, роздумах та співпраці. Важливо усвідомлювати, що компетентності для культури демократії можливо формувати та розвивати за умов поєднання елементів, що стосуються як змісту, так і процесу навчання. Тому вчителі як провідники планування такої діяльності мають у такий спосіб організувати свою роботу, щоб створити такі можливості для учнів.

Підсумовуючи, слід зазначити, що Рада Європи комплексно підходить до питання створення умов та навчально-методичного супроводу для педагогічних працівників щодо формування та розвитку компетентностей для культури демократії. Запропонувавши Довідкову рамку компетентностей для культури демократії та Портфоліо, як один з інструментів її реалізації, експерти РЄ створили цілісну картину для вчителів, що допомагає знайти місце та усвідомити процес формування демократичних цінностей учнів. Сприяння формуванню демо-

кратичної культури в суспільстві через освіту та школу сприятиме процесу навчання на виховання громадян демократичної успішної європейської України.

Література

1. Council of Europe. Recommendation CM/Rec(2007)6 of the Committee of Ministers to member states on the public responsibility for higher education and research .URL: <https://rm.coe.int/16805d5dae>

2. Компетентності для культури демократії. Живемо разом як рівноправні громадяни в культурно багатоманітному демократичному суспільстві : пер. з англ. / наук. ред. О. Овчарук. Рада Європи, 2016. URL: <https://rm.coe.int/version-ukrainienne-240418/16807c886e>.

3. A Portfolio of Competences for Democratic Culture. Standard version. 2021. M. Barrett et al.; Council of Europe. URL: <https://rm.coe.int/prems-03021-portfolio-cdc-standard/1680a256af>

4. A Portfolio of Competences for Democratic Culture. Younger learners version 2021. M. Barrett et al.; Council of Europe. URL: <https://rm.coe.int/prems-003121-portfolio-cdc-young/1680a256b0>

5. Council of Europe. Guidance Document 2. CDC and Pedagogy. 22 p. URL: <https://rm.coe.int/guidance-document-2-cdc-and-pedagogy-reference-framework-of-competence/1680991ee0>.

РОЗВИТОК КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИКОНАННЯ КОМПЛЕКСНОЇ АНАЛІТИКО-СИНТЕТИЧНОЇ РОБОТИ З ТЕКСТОМ

Постіл С. Д.¹, Козак Н. С.²

¹Ірпінський фаховий коледж економіки та права,

²Державний податковий університет

^{1,2}Київська обл., м. Ірпінь, вул. Університетська, 31

E-mail: ¹kozaknata95@gmail.com, ²sdp_irp@ukr.net

Навчання в сучасних умовах незалежно від формату проведення (аудиторний, змішаний, дистанційний) розглядається як активний, індивідуальний та соціокультурний процес, що забезпечує конструювання розуміння та компетентності [1; 2]. Студент створює у навчальному процесі свою особисту структуру знань з інформаційного простору дисципліни, розвиває засоби навчання (тобто діяльності), які потрібні йому у подальшій, доконечно компетентній, роботі [3].

В процесі формування оптимальних моделей та змісту навчання для досягнення програмних результатів навчання взагалі і,